

الفبای زبان عربی و حروف مقطعه در قرآن کریم

سوالات ابتدایی درس

۱. تفاوت های حروف الفبای عربی با حروف الفبای فارسی را از حیث تعداد، شکل، تلفظ و اسم بیان کنید.
۲. حروف مقطعه به چه حروفی گویند و چرا نام آنها را حروف مقطعه گذاشته اند؟

شروع درس

الفبای زبان عربی

قطعاً می دانید که در ابتدای یادگیری هر زبانی ابتدا باید الفبای آن زبان را یاد گرفت و زبان قرآن (عربی) نیز از این قاعده مستثنی نیست. هر زبانی از تعداد معینی حرف تشکیل شده است که هر یک دارای شکل، اسم و تلفظ مختص به خود است.

خوشبختانه زبان ما فارسی است و حروف الفبای فارسی با عربی اشتراکات زیادی دارد لذا در یادگیری حروف الفبای زبان عربی به مشکل نخواهیم خورد. تفاوت هایی که بین حروف الفبای فارسی و عربی وجود دارد عبارتند از:

- **از نظر تعداد:** زبان عربی فقط چهار حرف کمتر از فارسی دارد که عبارتند از: «گ، چ، پ، ژ»^۱.
- **از نظر شکل:** از حیث شکل فقط دو حرفش با فارسی تفاوت دارد و در مابقی همگی یکسان هستند و آن دو حرف عبارتند از: ۱. «ا» در آخر بعضی کلمات «ت» را به صورت «ة، ة» می نویسند {مثل رَحْمَة، حَیَاة} ۲. در آخر کلمات «ک» را به صورت «ك» می نویسند {مثل مَالِك}.
- **از نظر تلفظ:** از نظر تلفظ فقط در ۱۰ حرف با هم تفاوت دارند که عبارتند از: «ح، ث، ص، ض، ط، ظ، ذ، ع، غ، و». اینکه این حروف در عربی چگونه تلفظ می شوند را باید در علم تجوید دنبال کنید.
- **از نظر اسم:** به جز دوازده حرف، مابقی حروف اسمشان یکی است. در ذیل جدول حروف الفبای عربی را به همراه اسامی شان می آوریم و آنجایی که از نظر اسم تفاوت دارند را با رنگ آبی کمرنگ نشان می دهیم.

شماره حرف	خود حرف	اسم حرف	شماره حرف	خود حرف	اسم حرف
۱	ا - ء	الف - همزه	۱۵	ض	ضاد
۲	ب	باء	۱۶	ط	طاء
۳	ت	تاء	۱۷	ظ	ظاء
۴	ث	ثاء	۱۸	ع	عین

(۱): در نتیجه زبان قرآن (عربی) ۲۸ حرف دارد {یک قول غیر مشهور نیز هست که می گوید ۲۹ حرف است که چون بیانش فایده عملی ندارد بیان نمی کنیم}.

غین	غ	۱۹	جیم	ج	۵
فاء	ف	۲۰	حاء	ح	۶
قاف	ق	۲۱	خاء	خ	۷
کاف	ك	۲۲	دال	د	۸
لام	ل	۲۳	ذال	ذ	۹
میم	م	۲۴	راء	ر	۱۰
نون	ن	۲۵	زاء (زای)	ز	۱۱
هاء	ه	۲۶	سین	س	۱۲
واو	و	۲۷	شین	ش	۱۳
یاء	ی	۲۸	صاد	ص	۱۴

نکته: اسامی حروفی که به همزه ختم می شوند اگر به تنهایی بیایند (یعنی همزه، آخر کلام قرار بگیرد) برای سهولت در تلفظ همزه را بیان نمی کنند یعنی مثلاً می نویسند «باء» ولی می خوانند «با»، و اگر به کلمه دیگری اضافه شود (یعنی همزه وسط کلام قرار بگیرد) همزه آن خوانده می شود (مثل تاء التانیث، هاء الضمیر).

نکته (۲): برای یادگیری اسامی حروف وقت می گذاریم چرا که در خواندن حروف مقطعه که ابتدای ۲۹ سوره از قرآن آمده اند، لازمشان داریم؛ به این دلیل که در آنجا هر حرفی را باید به اسمش بخوانیم. توضیحات بیشتر ذیل مبحث حروف مقطعه خواهد آمد.

حروف مقطعه در قرآن کریم

قاعده هر زبانی این است که اگر حرفی به صورت تنها نوشته شد، آن را با اسمش بخوانند و اگر به حروف دیگر متصل شد آنها را به صورت کلمه بخوانند، ولی در ابتدای ۲۹ سوره از قرآن کریم به حروفی بر می خوریم که به یکدیگر متصل شده اند ولی به صورت کلمه خوانده نمی شوند بلکه هر حرفی به تنهایی و با اسم عربی اش خوانده می شود، به همین دلیل به آن ها «حروف مقطعه» می گویند، مثل:

یس که خوانده می شود **یا - سین**

نکته: اسامی حروفی که آخرشان همزه دارند، در حروف مقطعه همزه شان تلفظ نمی شود.

حروف مقطعه ای که ابتدای ۲۹ سوره می آیند بدون ذکر موارد تکراری عبارتند از:

ص - ق - ن - یس - حم - طه - طس - طسم - الر - الم - المر - المص - حم عسق - کهیعص

نکته: اگر بخواهیم همه ی این حروف را با حذف تکراری ها در یک عبارت جای دهیم، می توانیم این عبارت را بگوییم: «صِرَاطٌ عَلَیْ حَقِّ نُمُسِکُهُ^۱».

(۱): یعنی راه حضرت علی (علیه السلام) بر حق است به آن چنگ می زنیم.
(۲): نیازی نیست که حفظ باشید چه حروفی جزء حروف مقطعه می باشد چرا که ثمره عملی ندارد. تنها کافیهست که طریقه خواندن آنها را یاد بگیرید.